

ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення вченої ради університету
30 серпня 2021 року, протокол № 1

Ректор, голова вченої ради університету,
доктор юридичних наук, професор

_____ Олег ОМЕЛЬЧУК

30 серпня 2021 року
м.п.

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
«ДЕМОГРАФІЯ»
для підготовки на першому освітньому рівні
здобувачів вищої освіти освітнього ступеня бакалавра
із спеціальності 232 Соціальне забезпечення
галузі знань 23 Соціальна робота

РОЗРОБНИК:

доцентка кафедри менеджменту, фінансів,
банківської справи та страхування,
кандидатка економічних наук, доцентка
26 серпня 2021 року

_____ Ірина КРАВЕЦЬ

СХВАЛЕНО

Рішення кафедри менеджменту, фінансів,
банківської справи та страхування
27 серпня 2021 року, протокол № 1

Заступниця завідувача кафедри, кандидатка
економічних наук, доцентка
27 серпня 2021 року

_____ Наталія ЗАХАРКЕВИЧ

Декан юридичного факультету, кандидат
юридичних наук, доцент
27 серпня 2021 року

_____ Сергій КРУШИНСЬКИЙ

ПОГОДЖЕНО

Рішення методичної ради університету
28 серпня 2021 року, протокол № 1

Перша проректорка, голова методичної
ради університету, кандидатка наук з
державного управління, доцентка
28 серпня 2021 року

_____ Ірина КОВТУН

Обліковий обсяг 0,5 ум.др.арк.

ЗМІСТ

	Стор.
1. Опис навчальної дисципліни	3
2. Заплановані результати навчання	4
3. Програма навчальної дисципліни	6
4. Структура вивчення навчальної дисципліни	9
4.1. Тематичний план навчальної дисципліни	9
4.2. Аудиторні заняття	10
4.3. Завдання для самостійної роботи студентів	10
5. Методи навчання та контролю	10
6. Схема нарахування балів	10
7. Рекомендовані джерела	11
7.1. Основні джерела	11
7.2. Допоміжні джерела	11
8. Інформаційні ресурси в Інтернеті	12

1. Опис навчальної дисципліни

1. Шифр і назва галузі знань	– 23 Соціальна робота
2. Код і назва спеціальності	– 232 Соціальне забезпечення
3. Назва спеціалізації	– немає
4. Назва дисципліни	– Демографія
5. Тип дисципліни	– обов'язкова професійної підготовки
6. Код дисципліни	– ОДПП 1.2.10.
7. Освітній рівень, на якому вивчається дисципліна	– перший
8. Ступінь вищої освіти, що здобувається	– бакалавр
9. Курс / рік навчання	– третій
10. Семестр	– п'ятий (денна)
11. Обсяг вивчення дисципліни:	
1) загальний обсяг (кредитів ЄКТС / годин)	– 4 / 120
2) денна форма навчання:	
аудиторні заняття (годин)	– 58
% від загального обсягу	– 48,3
лекційні заняття (годин)	– 30
% від обсягу аудиторних годин	– 51,7
семінарські заняття (годин)	– 28
% від обсягу аудиторних годин	– 48,3
самостійна робота (годин)	– 62
% від загального обсягу	– 51,7
тижневих годин:	
аудиторних занять	– 3,4
самостійної роботи	– 3,6
12. Форма семестрового контролю	– залік
13. Місце дисципліни в логічній схемі:	
1) попередні дисципліни	– ОДПП 1.2.1. Вступ до спеціальності та основи наукових досліджень
	- ОДПП 1.2.2. Система соціального забезпечення
	- ОДПП 1.2.3. Соціальна робота

- 2) супутні дисципліни
 - ВД 2.1.12. Соціальні права людини
 - ВД 2.1.20. Основи сімейного права
 - ОДПП 1.2.11. Соціальна політика в Україні
 - ОДПП 1.2.12. Соціальні допомоги
 - ОДПП 1.2.13. Соціальна економіка
 - ВД 2.1.22. Медичне страхування
 - ВД 2.1.25. Основи охорони праці
- 3) наступні дисципліни
 - ОДПП 1.2.14. Економіка праці та соціально-трудові відносини
 - ОДПП 1.2.16. Соціальне обслуговування
 - ОДПП 1.2.20. Соціальна і демографічна статистика
 - ВД 2.1.30. Людський розвиток
- 14. Мова вивчення дисципліни
 - українська

2. Заплановані результати навчання

<p>Програмні компетентності, які здобуваються під час вивчення навчальної дисципліни</p>	<p>Загальні компетентності ЗК 02. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. ЗК 07. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями. ЗК 09. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.</p> <p>Спеціальні (фахові, предметні) компетентності СК 01. Здатність аналізувати суспільні процеси пов'язані з соціальним розвитком Української держави, розуміти природу, динаміку, принципи організації системи соціального забезпечення, форми та способи взаємодії уповноважених органів та закладів. СК 06. Здатність планувати та звітувати в системі соціального забезпечення, у тому числі шляхом застосування сучасних інформаційних систем та програмного забезпечення для отримання й обробки даних у сфері соціального забезпечення. СК 12. Здатність до організації та управління процесами в соціальному забезпеченні.</p>
<p>Результати навчання</p>	<p>ПР 02. Ідентифікувати причинно-наслідкові зв'язки розвитку суспільства та прояви соціально-економічних проблем у різних категорій населення, демонструвати знання та розуміння фактів, джерел, принципів, теорій, механізмів, пов'язаних з явищами та процесами у сфері соціального забезпечення. ПР 04. Вміння застосовувати статистичну, методичну та нормативну базу системи соціального захисту населення. ПР 07. Використовувати базові знання про принципи державної соціальної політики та шляхи соціального забезпечення населення.</p>

	ПР 17. Пояснювати актуальні процеси у соціальній сфері та соціальному забезпеченні
--	---

Після завершення вивчення дисципліни здобувач повинен продемонструвати такі результати навчання:	
1. Знання <i>(здатність запам'ятовувати або відтворювати факти (терміни, конкретні факти, методи і процедури, основні поняття, правила і принципи, цілісні теорії тощо)</i>	
1.1)	відтворювати визначення понятійно-термінологічного апарату дисципліни у контексті демографічних процесів шлюбності, розлучуваності, народжуваності смертності;
1.2)	визначати джерела інформації з питань демографічного розвитку та розуміти методологію визначення і методи отримання демографічних даних;
1.3)	називати причини депопуляції населення в Україні та її регіонах;
1.4)	описувати причинно-наслідкові зв'язки між демографічними та соціально-економічними процесами, що відбуваються у суспільстві, у тому числі в системі соціального захисту населення.
2. Розуміння <i>(здатність розуміти та інтерпретувати вивчене, уміння пояснити факти, правила, принципи; перетворювати словесний матеріал у, наприклад, математичні вирази; прогнозувати майбутні наслідки на основі отриманих знань)</i>	
2.1)	пояснити мету та особливості організації і проведення перепису населення, як основного (найбільш достовірного) джерела інформації про населення та соціальні процеси у суспільстві;
2.2)	класифікувати загальні показники чисельності та структури населення;
2.3)	обговорювати сучасний стан репродуктивної поведінки населення в Україні, як наслідку реалізації соціальної політики держави, процесів у соціальній сфері та соціальному забезпеченні населення;
2.4)	пояснювати роль вираженої соціально-демографічної політики у забезпеченні відтворення населення;
2.5)	обговорювати основні проблеми демографічного розвитку у їх взаємозв'язку з соціально-економічними проблемами та прогнозувати майбутні наслідки ігнорування їх вирішення для України.
3. Застосування знань <i>(здатність використовувати вивчений матеріал у нових ситуаціях (наприклад, застосувати ідеї та концепції для розв'язання конкретних задач)</i>	
3.1)	застосовувати рівняння демографічного балансу для визначення тенденцій динаміки чисельності населення у міжпереписні періоди;
3.2)	використовувати методи збору інформації, здійснювати аналіз документів, що містять демографічні та соціально-економічні дані, для формування аргументованих висновків з проблем відтворення населення та визначення ефективності соціально-економічної підтримки населення;
3.3)	виявляти напрями регулювання демографічних процесів через призму покращення соціального добробуту та підвищення соціальної безпеки у суспільстві.
4. Аналіз <i>(здатність розбивати інформацію на компоненти, розуміти їх взаємозв'язки та організаційну структуру, бачити помилки й огріхи в логіці міркувань, різницю між фактами і наслідками, оцінювати значимість даних)</i>	
4.1)	аналізувати абсолютні та відносні показники демографічних процесів народжуваності, смертності, шлюбності та розлучуваності, які слугують відображенням процесів, що відбуваються у соціальній сфері та соціальному забезпеченні населення;

	збирати, систематизувати та критично оцінювати статистичний соціально-демографічний матеріал з метою виявлення актуальних процесів у соціальній сфері та соціальному забезпеченні, як чинників демографічного розвитку;
4.2)	розділяти причини смертності населення за складовими (чисто ендегенні, чисто екзогенні, квазіендегенні) та розуміти їх взаємозв'язок та взаємообумовленість, а також залежність від соціально-економічної складової розвитку суспільства;
4.3)	виводити можливі наслідки сучасної репродуктивної поведінки населення у контексті збереження соціально-економічної безпеки держави.
5. Синтез (здатність поєднувати частини разом, щоб одержати ціле з новою системною властивістю)	
5.1)	аргументувати необхідність регулювання природного та механічного руху населення України шляхом визначення соціальних проблем та потреб, причин їх виникнення, напрямів розвитку, соціального стану певних категорій населення;
5.2)	узагальнювати факти щодо необхідності проведення систематичного обліку населення та збору демографічної і соціально-економічної інформації про населення з метою виявлення тенденцій відтворювальних процесів;
5.3)	обґрунтовувати потребу у регулюванні шлюбно-сімейних відносин та укріпленні інституту сім'ї в державі, як основи відтворення її населення, зокрема шляхом соціально-економічної підтримки різних категорій населення.
6. Оцінювання (здатність оцінювати важливість матеріалу для конкретної цілі)	
6.1)	оцінювати дієвість державної соціальної політики та соціального забезпечення населення щодо стимулювання народжуваності, підтримки сімей з дітьми та поведінки самозбереження населення;
6.2)	робити висновок щодо важливості досліджень у царині демографічного розвитку для удосконалення соціальної політики держави у напрямі відтворення населення шляхом покращення соціального добробуту та підвищення соціальної безпеки у суспільстві
7. Створення (творчість) (здатність до створення нового культурного продукту, творчості в умовах багатовимірності та альтернативності сучасної культури)	
7.1)	складати завдання щодо проведення наукових досліджень з питань перспектив відтворення населення в країні та її регіонах;
7.2)	розробляти пропозиції щодо подолання депопуляції населення

3. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Демографія як самостійна суспільна наука

Об'єкт і предмет демографії. Смертність населення як головний об'єкт демографічного аналізу. Народжуваність як масовий статистичний процес. Населення як об'єкт вивчення демографії. Населення як самовідтворювана сукупність людей.

Природний рух населення (народжуваність і смертність), механічний рух населення (міграції), соціальний рух населення (переходи з одних соціальних станів в інші).

Демографічні структури і процеси. Склад населення. Статева, вікова, шлюбна і сімейна структура. Взаємозв'язок демографії з іншими науками. Демографія і соціологія: спільне та відмінність. Необхідність взаємодії демографії з іншими науками.

Тема 2. Джерела даних про населення і демографічні процеси

Джерела даних про населення. Основні види первинної демографічної інформації. Первинна (початкова) і вторинна демографічна інформація. Сутність переписів населення.

Категорії населення у статистиці населення (постійне, наявне і приписне (юридичне)). Зв'язок між наявним і постійним населенням. Основні принципи та методи проведення переписів населення

Поточний облік демографічних подій.

Списки і реєстри населення. Особливості списків і реєстрів населення.

Спеціальні вибіркові обстеження населення як важливе джерело даних про населення і демографічні процеси. Відмінності між статистичним обстеженням і соціологічним дослідженням.

Тема 3. Загальні показники чисельності і структури населення та їх динаміки

Абсолютна чисельність населення як моментний показник. Абсолютний приріст населення. Природний приріст населення. Міграційний приріст. Еміграції та іміграція як складові міграційного приросту. Відкрите та закрите населення. Рівняння демографічного балансу

Відносні показники динаміки чисельності населення. Коефіцієнти зростання і приросту населення за період часу. Період подвоєння населення та період “напіврозпаду” населення як відносні показники динаміки чисельності населення.

Структури населення. Класи характеристик населення: аскриптивні, соціальні, економічні, міграційні характеристики. Характеристики демографічних подій та сім'ї.

Стать і статева структура населення. Типологія статі людини. Співвідношення статей : первинне, вторинне, третинне.

Вік і вікова структура населення. Поняття віку та його класифікація. Типи старіння населення: старіння зверху, старіння знизу. Шкала демографічного старіння ООН. Шкала демографічного старіння Гарнье-Россета. Статєво-вікова піраміда. Прогресивний, стаціонарний та регресивний типи вікової структури населення.

Тема 4. Шлюбність і розлучуваність як демографічні процеси

Шлюб як соціологічна і демографічна категорія. Зареєстрований і фактичний типи шлюбу. Зареєстрований і незареєстрований шлюб як альтернативні типи шлюбу. Шлюбний вік. Шлюбний відбір. Шлюбне коло. Строга та серійна моногамії як складові процесу шлюбного відбору.

Шлюбна структура населення. Шлюбний стан (статус). Основні категорії шлюбного стану. Сімейна структура населення. Поняття сім'ї. Шлюбність-батьківство – спорідненість як основна ознака сім'ї. Домогосподарство як різновид сім'ї. Типи домогосподарств: сімейні, несімейні, змішані. Малодітні, середньодітні і багатодітні сім'ї. Шлюбність як демографічний процес. Абсолютні показники шлюбності. Відносні показники шлюбності. Незареєстровані шлюби, або співжиття. Сутність розлучуваності як демографічного процесу. Абсолютні показники розлучуваності. Відносні показники розлучуваності. Чинники розлучуваності: демографічні, соціальні.

Динаміка шлюбності та розлучуваності в Україні.

Тема 5. Народжуваність і репродуктивна поведінка населення

Демографічне поняття народжуваності. Народжуваність і плодючість. Бездітність, безпліддя, інфертильність, стерильність.

Показники народжуваності. Абсолютні показники народжуваності. Відносні показники народжуваності. Коефіцієнти шлюбної і позашлюбної народжуваності. Повіковий коефіцієнти народжуваності. Сумарний коефіцієнт народжуваності. Динаміка народжуваності населення України. Таймінг і спейсінг народжуваності. Протогенетичний та інтергенетичний інтервал народжуваності.

Репродуктивна поведінка населення. Соціальний контроль і репродуктивна поведінка. Структура репродуктивної поведінки. Потреба в дітях як чинник репродуктивної поведінки.

Репродуктивні норми. Репродуктивні установки. Репродуктивні мотиви: економічні, соціальні і психологічні. Життєві ситуації як рушії репродуктивної поведінки: ситуації повсякденного життя, ситуації сімейного способу життя, ситуації, пов'язані з глобальними суспільно-історичними умовами. Шаблони репродуктивної поведінки. Лінії репродуктивної поведінки: малодітна, середньодітна і багатодітна поведінка.

Тема 6. Смертність, тривалість життя і поведінка самозбереження населення

Демографічне поняття смертності. Напрями застосування інформації про смертність населення. Біологічна тривалість життя. Поняття організму. Ендогенні причини смерті. Екзогенні причини смерті.

Показники рівня смертності. Абсолютні показники смертності. Відносні показники смертності. Повікові коефіцієнти смертності. Регіональні особливості тривалості життя. Очікувана середня тривалість життя при народженні. Дитяча смертність. Поняття живородіння.

Смертність за причинами смерті. Міжнародна класифікація хвороб, травм і причин смерті. Динаміка смертності населення України за причинами смерті.

Концепція епідеміологічного переходу. Етапи епідеміологічного переходу. Чинники епідеміологічного переходу.

Поведінка самозбереження.

Тема 7. Відтворення населення

Відтворення населення: поняття і сутність. Види руху населення. Головні етапи людської історії: суспільство привласнювальної економіки, аграрне суспільство; індустріальне суспільство. Типи відтворення населення: архетип, традиційний, сучасний. Режими відтворення населення: розширене, просте, звужене.

Гіпотеза Т. Мальтуса у загальній теорії відтворення населення. Особливості відтворення населення через призму концепції демографічного переходу. Концепція раціоналізму. Гомеостатичне регулювання відтворення населення. Фази демографічної революції. Демографічний вибух.

Показники відтворення населення. Індекс життєвості. Брутто-коефіцієнт відтворення населення. Нетто-коефіцієнт відтворення населення. Довжина покоління.

Реальний коефіцієнт природного приросту. Стаціонарне населення.

Тема 8. Міграції населення: сутність, класифікація

Міграції, їх сутність і класифікація. Відкрите і закрите населення. Урбанізація та рурбанізація. Класифікація міграцій: постійна (безповоротна), тимчасова, сезонна і маятникова. Причини міграцій населення: соціально-економічні, політичні, військові, сімейно-побутові, екологічні, релігійні. Організовані та неорганізовані міграції. Міграційна поведінка, міграційна установка, міграційна мотивація.

Показники міграцій. Абсолютні та відносні показники міграцій.

Взаємовплив міграцій та відтворення населення. Демографічний цикл. Демографічні параметри міграційних процесів. Диференційна міграція.

Трудова міграція населення. Мобільність населення: територіальна, професійна. Міграція робочої сили. Класифікація трудових міграцій. Офіційна (легальна) трудова міграція. Неофіційна (прихована) легалізована трудова міграція. Неофіційна (прихована) нелегальна трудова міграція.

Динаміка міграційних процесів в Україні.

Тема 9. Взаємозв'язок демографічного та соціально-економічного розвитку

Характеристики населення та їх роль в економічному зростанні країни. Економічний розвиток та його зв'язок з демографічним розвитком. Чинники, що впливають на зростання

економіки держави. Демографічний фактор як самостійна складова суспільного фундаменту. Народонаселення.

Роль загальної теорії народонаселення. Місце людини у новій концепції суспільного розвитку. Якість населення.

Демографічний фактор у глобальній стратегії розвитку України.

Тема 10. Демографічна політика в епоху депопуляції

Основні напрями формування демографічної політики в епоху депопуляції. «Демографічний вибух» та проблеми перенаселення. Сучасна демографічна історія. Криза сім'ї як соціального інституту. Зростання позашлюбної народжуваності. Економічні наслідки депопуляції. Соціальні наслідки депопуляції. Проблеми депопулюючих країн: наростання розриву і відчуження між поколіннями, розмивання міжпоколінної солідарності; старіння населення. Депопуляція та геополітичне становище.

Державна демографічна політика: сутність та напрями реалізації. Суб'єкт та об'єкт демографічної політики. Складові демографічної політики: економічні, правові (адміністративно-юридичні), інформаційно-агітаційні (психологічні).

Основні напрями державної демографічної політики у сфері охорони здоров'я і зниження смертності населення. Основні напрями реалізації державної сімейної політики.

4. Структура вивчення навчальної дисципліни

4.1. Тематичний план навчальної дисципліни

№ теми	Назва теми	Кількість годин					
		Денна форма навчання					
		Усього	у тому числі				
			Лекції	Сем. (прак).	Лабор.	Ін. зав.	СРС
1.	Демографія як самостійна суспільна наука	9	2	2	-	-	5
2.	Джерела даних про населення і демографічні процеси	15	4	2	-	-	9
3	Загальні показники чисельності і структури населення та їх динаміки	15	4	4	-	-	7
4	Шлюбність і розлучуваність як демографічні процеси	15	4	4	-	-	7
5	Народжуваність і репродуктивна поведінка населення	15	4	4	-	-	7
6	Смертність, тривалість життя і поведінка самозбереження населення	15	4	4	-	-	7
7	Відтворення населення	9	2	2	-	-	5
8	Міграції населення: сутність, класифікація	9	2	2	-	-	5
9	Взаємозв'язок демографічного та соціально-економічного розвитку	9	2	2	-	-	5
10	Демографічна політика в епоху депопуляції	9	2	2	-	-	5
	Всього годин	120	30	28	-	-	62

4.2. Аудиторні заняття

4.2.1. Аудиторні заняття (лекції, семінарські (практичні) заняття) проводяться згідно з темами та обсягом годин, передбачених тематичним планом.

4.2.2. Плани лекцій з передбачених тематичним планом тем визначаються в підрозділі 1.2 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.2.3. Плани семінарських (практичних) занять з передбачених тематичним планом тем, засоби поточного контролю знань та методичні рекомендації для підготовки до занять визначаються в підрозділі 1.3 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.3. Самостійна робота студентів

4.3.1. Завдання для самостійної роботи студентів та методичні рекомендації до їх виконання визначаються в підрозділі 1.4 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.3.2. Виконання індивідуальних завдань студентами є обов'язковим, проте за узгодженням з викладачем може бути виконана інша робота (тези, статті з дисципліни).

4.3.3. Тематика індивідуальних завдань та методичні рекомендації до їх виконання визначаються в підрозділі 1.5 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.3.5. Індивідуальні завдання виконуються в межах часу, визначеного для самостійної роботи студентів, та оцінюються частиною визначених в розділі 6 цієї програми кількості балів, виділених для самостійної роботи.

5. Методи навчання та контролю

Під час лекційних занять застосовуються:

- 1) традиційний усний виклад змісту теми;
- 2) слайдова презентація матеріалу.

На семінарських та практичних заняттях застосовуються:

- 1) доповіді;
- 2) дискусійні обговорення проблемних питань;
- 3) розв'язування задач.

Поточний контроль знань студентів з навчальної дисципліни може проводитися у формах:

- 1) усне або письмове (у тому числі тестове) бліц-опитування студентів на лекції щодо засвоєння матеріалу попередньої лекції;
- 2) усне або письмове (у тому числі тестове) опитування на семінарських заняттях;
- 3) виконання поточних контрольних робіт у формі відкритих питань;
- 4) захист підготовленого звіту про виконання ІНДЗ;
- 5) вирішення практичних завдань.

Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі заліку.

Структура залікового білету: одне теоретичне питання, п'ять тестових завдань, 1 задача.

6. Схема нарахування балів

6.1. Нарахування балів студентам з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до такої схеми:

за результатами навчання під час лекцій		
40 балів – за результатами навчання під час семінарських (практичних, лабораторних) занять		
20 балів – за результатами самостійної роботи		
30 балів – за результатами складання семестрового контролю		

6.2. Обсяг балів, здобутих студентами під час лекцій, семінарських занять, самостійної роботи студентів та виконання індивідуальних завдань визначаються в навчально-методичних матеріалах з цієї дисципліни.

7. Рекомендовані джерела

7.1. Основні джерела

1. Пальян З. О. Демографія. Київ : Київський університет, 2014. 222 с.
2. Соціально-демографічна статистика / За заг. ред. А. З. Підгорного. Одеса : ФОП Гуляєва В.М., 2017. 424 с.
3. Драган О. І., Тертична Т. І. Демографія. Київ : НУХТ, 2014. 132 с.
4. Муромцева Ю. І. Демографія. Київ : Кондор, 2006. 300 с.
5. Дорошенко Л. С. Демографія. Київ : МАУП, 2005. 112 с.
6. Стеценко С. Г. Демографічна статистика. Київ : Вища школа, 2005. 415с.

7.2. Допоміжні джерела

1. Населення України. Демографічний вимір якості життя: кол. моногр. За ред. О. М. Гладуна; НАН України, Ін-т демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи. Київ, 2019. 396 с.
2. Українське суспільство : міграційний вимір : нац. Доповідь. Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України. Київ, 2018. 396 с.
3. Гладун О.М. Нариси з демографічної історії України ХХ століття : монографія. НАН України, Ін-т демограф. та соціальн. дослідж. ім. М.В. Птухи. Київ, 2018. 224 с.
4. Аксьонова С.Ю. Підліткове материнство: демографічний аспект проблеми. Ін-т демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України. К., 2016. 184 с.
5. Кравець І. М. Управління трудовим потенціалом. Хмельницький, ФОП Цюпак, 2015. 424 с.
6. Соціальні індикатори рівня життя населення. Статистичний збірник. Київ : Державна служба статистики України, 2015. 204 с.
7. Соціальний захист населення України. Статистичний збірник. Київ : Державна служба статистики України, 2016. 113 с.
8. Населення України за 2018 рік . Демографічний щорічник. Державна служба статистики України, Київ. 2019. 187 с.
9. Населення України. Демографічні тенденції в Україні у 2002–2019 рр.: кол. моногр. / за ред. О.М. Гладуна; НАН України, Ін-т демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи. Київ, 2020. 174 с.
10. Вимірювання якості життя в Україні. Аналітична доповідь / Лібанова Е. М., Гладун О. М., Лісогор Л. С. та ін.; Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи, Програма розвитку ООН, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. Київ. 2013. 48 с.

11. Рингач Н.О. Охорона здоров'я : необхідність змін і напрями реалізації принципів соціальної ринкової економіки. В: Соціальна ринкова економіка : орієнтири для євроінтеграційних трансформацій України / за ред. Є. Ніколаєва; Фонд Конрада Аденауера (KAS Policy Paper 25). Київ, 2015. С. 34-40.
12. Рингач Н.О., Керецман А.О. Обізнаність щодо здорового способу життя та дотримання його принципів. Полтавські дні громадського здоров'я : Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (м. Полтава, 25 травня 2018 р.). Полтава, 2018. С.15-19.
13. Українське суспільство : моніторинг соціальних змін: зб. наук. пр. / Голов. ред. В.М. Ворона, М.О. Шульга / Інститут соціології НАН України. Київ, 2016, Вип. 3 (17). 546 с.
14. Цілі сталого розвитку 2019. Моніторинговий звіт / Державний комітет статистики України. Київ, 2019. 92 с.
15. Проблеми соціально-демографічного розвитку та соціальна політика в Україні. URL : <http://www.niss.gov.ua/book/strateg2>.
16. Показники для моніторингу стану досягнення Цілей сталого розвитку: методологія збору та розрахунку даних. Аналітичний звіт / GEF, UNDP в Україні. Київ, 2017. С. 62-63.
17. Всеукраїнський перепис населення: методологія та організація : навч. посіб. / Під заг. ред. В.О. Ларфенневої. Київ. : Вид-во Держкомстату України, 2001. 336 с.

8. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Міністерство соціальної політики України: офіційний сайт. URL : <https://www.msp.gov.ua/news/17509.html>.
2. Статистичні таблиці URL : http://database.ukrcensus.gov.ua/MULT/Dialog/statfile_c_files/az.html.
3. Населення України (1990-2019). Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
4. Міграційний рух населення України (2002-2019) URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
5. Природний рух населення України (2002-2019) URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
6. Демографічний щорічник «Населення України» URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
7. Проект Національної стратегії побудови нової системи охорони здоров'я в Україні на період на період 2015-2025. URL : http://healthsag.org.ua/wp-content/uploads/2014/11/Proekt-Strategiyi-reformi_OZ.pdf.
8. Комплексний демографічний прогноз України на період до 2050 р. URL : <http://www.idss.org.ua/popforecast2010.xls>.
9. Світова статистика в реальному часі. URL : <http://www.worldometers.info/uk/>.
10. Населення Землі (в реальному часі). URL : <http://countrymeters.info/ru/World>.
11. Проблеми соціально-демографічного розвитку та соціальна політика в Україні. URL : <http://www.niss.gov.ua/book/strateg2>
12. Зовнішня трудова міграція населення (за результатами модульного вибіркового обстеження). Статистичний бюлетень /Державна служба статистики України. Київ, 2017. URL : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2017/bl/12/bl_ztm_2017.zip.